

INTRANSIGENȚA LUI ION I.C. BRĂȚIANU LA CONFERINȚA PĂCII DE LA PARIS.

Emil Dumitrescu

Pentru politica externă românească, coordonată fundamentală, după terminarea primului război mondial, a fost aceea de impunere spre confirmare și recunoaștere pe plan internațional, a hotărârilor poporului nostru de la 27 martie, 28 noiembrie și 1 decembrie 1918. Una din personalitățile care prin activitatea desfășurată a contribuit la făurirea României mari, a fost Ion I.C. Brătianu.

Personalitate complexă a istoriei naționale, Ion I.C. Brătianu s-a născut la 20 august 1864; după absolvirea Colegiului "Sf. Sava" din București, a urmat Școala de drumuri și poduri din Paris devenind inginer, specialist în construcția de căi ferate.

Ion I.C. Brătianu a fost pregătit de tânăr de tatăl său pentru cariera politică, fiind deputat, ministru, președinte al Partidului Național Liberal și prim ministru.

A fost un foarte bun cunoscător al istoriei naționale, având o privire de ansamblu a evoluției economice, sociale și politice a poporului român; a urmărit cu deosebită atenție situația românilor din Transilvania și în mod special activitatea Partidului Național; a luat atitudine categorică în privința evenimentelor din Balcani, pronunțându-se, după izbucnirea celui de-al doilea război balcanic (iunie 1913) - pentru intervenția militară a României; și-a înaintat demisia din fruntea Partidului Național Român (era maior de artilerie) și a plecat pe front, fiind acreditat pe lângă Statul Major al Armatei Române, stabilit la Orhanie.

La 4 ianuarie 1914, Ion I.C. Brătianu a fost chemat la guvernare, având astfel posibilitatea de a aplica reformele agrară și electorală, dar declanșarea primului război mondial în iulie 1914 a determinat amânarea reformelor susținute de liberali.

La Consiliul de Coroană din ziua de 21 iulie/3 august 1914, prezidat de Regele Carol I, toți participanții cu excepția lui P.P. Carp s-au pronunțat pentru o politică de expectativă; după moartea Regelui (27 septembrie/10 octombrie 1914) - noul Rege Ferdinand I - a depus jurământul de credință către țară, în noul context Ion I.C. Brătianu devenind figura centrală a vieții politice românești.

În această perioadă extrem de complexă și tensionată, primul ministru a dovedit o prudență ieșită din comun; nu trebuia să fie iritate Puterile Centrale, și în același timp, urmărirea cu perseverență să asigure sprijinul

Antantei pentru eliberarea fraților de sub stăpânirea străină; astfel Ion I.C. Brătianu pregătea intrarea țării în război la momentul oportun care să asigure făurirea statului național unitar.

Șeful guvernului român stăruia ca tratatul pe care România urma să-l încheie, să precizeze condițiile intrării noastre în război, obiectivele urmărite, modalitățile colaborării și participarea la Conferința de pace.

Prin Tratatul cu Antanta (4/17 august 1916), România se angaja să declare război numai Austro-Ungariei, deoarece cu ceilalți membri ai Puterilor Centrale nu avea nici un contencios teritorial; Marea Britanie, Franța, Rusia și Italia sprijineau dorința de unire într-un singur stat a tuturor românilor, garantau integritatea teritorială a Regatului și asigurau participarea cu drepturi egale a statului român la viitoarea conferință de pace.

La Consiliul de Coroană din 14/27 august 1916 Regele Ferdinand I a declarat că România iese din neutralitate și declară război Austro-Ungariei, astfel începând lupta pentru eliberarea teritoriilor aflate sub stăpânire străină.

După un început bun, situația militară a României s-a agravat ca urmare a dislocării pe frontul transilvănean a unor puternice forțe germane și austro-ungare, precum și a atacului din sud a trupelor germano-bulgaroturce; pe de altă parte, ajutorul militar promis de Antantă, a fost total insuficient, departe de angajamentele luate (livrarea a cel puțin 300 tone material de război zilnic).

Copleșiți de forța numerică, de tehnica și experiența de front superioare ale inamicului, ostașii români au fost nevoiți să se retragă; în aceste condiții regele, guvernul și celelalte autorități au părăsit Capitala plecând în refugiu la Iași, iar în teritoriul ocupat, s-a hotărât, să rămână oameni politici cu vederi filogermane, printre aceștia fiind Alexandru Marghiloman și C. Stere. De situația dezastruoasă a țării, în concepția unor fruntași politici se făcea vinovat Ion I.C. Brătianu ¹⁻².

Într-o atmosferă deosebit de grea, ca o măsură de prevedere, pe baza unui acord între România și Rusia, începând cu decembrie 1916, au fost transportate la Moscova, 40 de vagoane conținând stocul metalic de aur al Băncii Naționale și al altor bănci românești, bijuteriile familiei regale și ale unor particulari, arhive, obiecte de cult și de artă în valoare totală de 9.416.417.177 lei aur (adăugăm că unele obiecte de artă românească și universală nu pot fi evaluate).

Urmare a reorganizării comandamentelor a sprijinului primit din partea Aliaților prin Misiunea Militară Franceză condusă de generalul Henri Mathias Berthelot (sosită în țară la 3/16 octombrie 1916), în vara anului 1917, armata română a obținut strălucitele victorii de la Mărăști, Mărășești și Oituz.

Din păcate, aceste victorii nu au putut fi valorificate datorită evenimentelor revoluționare din Rusia cu urmări grave asupra țării noastre;

Germania și Austro-Ungaria au făcut presiuni asupra României și în ziua de 24 aprilie/7 mai 1918 guvernul Marghiloman a semnat la București pacea cu Puterile Centrale - pace impusă prin forță unei țări care nu-și putea apăra independența și integritatea teritorială, tratat care nu a fost sancționat de către Rege.

Ca urmare a înfrângerii Puterilor Centrale, guvernul Alexandru Marghiloman a fost demis, la 24 octombrie/6 noiembrie 1918 formându-se un nou cabinet prezidat de generalul C. Coandă, iar trei zile mai târziu, guvernul român adresează trupelor de ocupație inamice un ultimatum, prin care li se cere să părăsească teritoriul României.

După încheierea armistițiului cu puterile înfrânte, guvernele țărilor Aliate și Asociate au trecut la pregătirea și deschiderea în Capitala Franței a Conferinței de Pace - care, timp de aproape doi ani a focalizat atenția opiniei publice internaționale.

Problemele care trebuiau rezolvate de Conferință erau multiple și extrem de variate, în final urmând să se ajungă la o nouă înfițișare a lumii; popoarele au arătat multă încredere punându-și speranțe mari în lucrările marelui forum de la Paris; pacea ce urma să fie semnată trebuia să înlăture hegemonia politică, economică sau militară, să pună în aplicare autodeterminarea națională, recunoscând noile state constituite; harta Europei urma să fie refăcută în conformitate cu dorințele popoarelor Conferința Păcii constata sfârșitul marilor imperii, misiunea ei fiind aceea de fixare a detaliilor noilor frontiere.

Este evident că sistemul tratatelor de pace ce urmau a fi semnate la Paris în anii 1919-1920, erau instrumente internaționale ce consemnau o realitate existentă deja - statele noi, apărute pe ruinele fostelor imperii multinaționale.

În aceste condiții, Raymond Poincaré, președintele Franței, a deschis la Versailles, la 18 ianuarie 1919 în Sala Oglinzilor, Conferința de pace; aceasta s-a aflat chiar de la început, sub auspiciile Statelor Unite ale Americii, Franței, Marii Britanii, Italiei și Japoniei.

România a participat la Conferința de Pace de la Paris din anul 1919 ca țară care făcuse supreme sacrificii umane și materiale și își respectase obligațiile asumate prin tratate.

Având sprijinul întregului popor care trecuse prin mari suferințe, delegația României din care făceau parte Ion I.C. Brătianu, șeful delegației, N. Mișu, ambasador la Londra, locțiitor al șefului delegației, Al. Vaida-Voievod, Constantin Crișan, Neagoe Flondor, Ioan Pelivan, Constantin Coandă, Constantin Diamandy, Victor Antonescu, George Danielopol, s-a deplasat la Paris, cu convingerea că vor fi aplicate integral prevederile tratatului din august 1916, dar desfășurarea lucrărilor Conferinței de pace a constituit o mare deziluzie. În cursul negocierilor, delegația română a constatat că unele chestiuni care interesau în cel mai înalt grad țara noastră, s-au discutat și soluționat fără participarea sa. Conferința a fost

condusă de "Consiliul celor patru" - premierul Franței, Georges Clemenceau, președintele S.U.A., Wodrow Wilson, premierul britanic, Lloyd George și primul ministru al Italiei, Vittorio Emanuele Orlando, care deseori a avut comportări dictatoriale, pentru că delegațiilor națiunilor mici nu li s-a permis să examineze în profunzime textele proiectelor Tratatelor de pace, ele fiind puse în fața faptului împlinit.

Statele au fost împărțite în "țări cu Interese nelimitate" care participau la dezbaterile tuturor problemelor, și "state cu Interese limitate", admise doar la discutarea problemelor care le priveau nemijlocit; România a fost încadrată în a doua categorie, deci "nu ca niște tovarăși cu drepturi egale, cum fuseserăm egali la luptă"³. În plus, pentru că România fusese constrânsă să încheie pace separată cu Puterile Centrale, și pentru că S.U.A. nu semnaseră Convenția din august 1916, marile puteri au declarat acest act caduc, inclusiv în ceea ce privește clauzele teritoriale, iar România nu mai era considerată țară aliată, ci "neutră"⁴.

Față de situația nou creată, Ion I.C. Brătianu a luat atitudine fermă: "Am căutat să conving pe cei mari, că statele nu sunt unele cu interese generale și altele cu interese limitate, dar că fiecare stat, acolo unde are interes, îl are tot atât de viu și e tot atât în drept să-l apere, ca oricare putere mare, și că nu este nimeni în drept să limiteze unde interesele mele încep, și unde se sfârșesc, decât eu însumi"⁵.

În memoriul prezentat de Ion I.C. Brătianu Conferinței Păcii privind necesitatea recunoașterii unirii Basarabiei, Bucovinei, Banatului și Transilvaniei cu România, au fost aduse argumente istorice, etnografice, lingvistice, geografice, economice, logice care legitimau actul istoric deja înfăptuit prin jertfa și voința poporului român (și aceasta a făcut-o în ciuda recomandărilor lui Clemenceau, de a nu-l indispune pe președintele american).

Chestiunea de fond a Tratatului cu Germania era aceea a reparațiilor și deoarece Ion I.C. Brătianu a cerut lui Clemenceau ca România să cunoască din timp prevederile Tratatului pentru a putea aduce observațiile sale - aceasta nu s-a făcut.

La 28 iunie 1919 în Sala Oglinzilor de la Versailles, delegația română, formată din Ion I.C. Brătianu și generalul C. Coandă a semnat Tratatul de pace cu Germania: momentul dramatic al acestui eveniment este astfel relatat de șeful delegației: "... Astfel am ajuns la Versailles, în ziua în care s-a semnat Tratatul cu Germania, cînd eram puși în alternativa dureroasă și plină de griji: să semnăm un act de asemenea importanță ca reprezentanți ai unui stat independent, fără să-l cunoaștem cu precizie conținutul sau în fața inamicului să mă desolidarizez de la o acțiune, care trebuia să asigure și revendicările și situațiunea noastră în lume și să aud acuzând România, că în fața Germaniei, încă nesupusă, a făcut act de dezbinare ... Așa am fost siliți să iscălim tratatul, fără a fi avut textul scris și fără ca vreunul din noi să-l fi citit"⁶.

Tratatul cu Austria a fost negociat în același mod: proiectul păstrat secret până în ultimul moment și popoarele fără consimțământul lor prealabil, obligate să-l semneze; în fața acestei situații, încă de la 13 mai 1919, Ion I.C. Brătianu a luat inițiativa solidarizării statelor mici pentru apărarea intereselor lor, cerând în numele Greciei, Poloniei, Regatului Sârbo-Croato-Sloven, Cehoslovaciei și României, dreptul de a examina proiectul tratatului înainte ca acesta să fie adoptat și înmăntat delegației austriece. Urmarea a fost că la 29 mai, delegații celor cinci țări au fost invitați la Ministerul de Externe al Franței, unde li s-a prezentat un rezumat al proiectului de tratat, fără clauze militare și cele privind reparațiile care erau stabilite ulterior.

În viziunea lui Ion I.C. Brătianu, inițiativa asigurării unei unități comportamentale a statelor mici aliate din centrul și răsăritul european avea o deosebită importanță pentru constituirea unui bloc diplomatic; deci solidaritatea constituia o imperioasă necesitate. Dar din păcate, această unitate nu a funcționat așa cum și-ar fi dorit inițiatorul ei; în acest sens, ilustrativ este un episod ce a avut loc la sfârșitul ședinței din 31 mai: "Ședința tocmai se ridicase. În învălmășeala sfârșitului ei, unul din primii delegați ai unei mici țări aliate, personalitate azi cu o mare suprafață internațională, se apropie entuziast de Brătianu cu cuvintele: "Dumneata ești adevăratul nostru șef! Ești adevăratul european, iar ei - și-i arată pe cei mari - ei sunt balcanici". Clemeaceau însă observa de departe. El veni grăbit cu degetul amenințător, spre acest delegat: "Cum, și d-ta ești nemulțumit?"... Iar acesta din urmă, încovoindu-se și făcând mai mulți pași înapoi în fața președintelui, care înainta cu ochi fulgerători, răspunse repede și intimidat: "Nu domnule președinte, nu ... noi nu avem nici un motiv de nemulțumire"

Problema mult discutată la Conferința Păcii a fost aceea a minorităților, care în Vechiul Regat prin decretul - lege 2085/22 mai 1919 fusese rezolvată - "în momentul când am acordat evreilor cetățenia română și prin ea toate drepturile politice și egala îndreptățire în fața legilor cu oricare alt cetățean român"

Însă delegația română a fost de acord ca în Statutul Ligii Națiunilor să fie înscrisă chestiunea minorităților sub forma egalității de rasă, naționalitate, religie, care să privească toate statele; "Dar domnilor deputați, spuse Ion I.C.Brătianu, cine credeți că sunt aceia, care s-au opus la înscrierea acestui principiu în Liga Națiunilor, unde astăzi ele nu figurează? S-a opus la înscrierea principiului religios reprezentantul Angliei, și s-a opus la înscrierea principiului egalității naționalităților reprezentantului Americii, care pentru țările lor nu le-au primit"

Pronunțându-se categoric împotriva amestecului din afară al oricărui stat în viața internă a țării noastre, și referindu-se la "grija marilor puteri pentru drepturile minorităților naționale", Ion I.C.Brătianu susține: "Pentru aceste grave motive nu putem admite un tratat care ne-ar impune controlul

din străinătate, care ar invita pe unii cetățeni români să se îndepărteze în contra statului lor, la un alt stat; care ne-ar pune într-o stare de inferioritate internațională, într-o stare incompatibilă cu demnitatea pe care o revendicăm pentru statul nostru”¹⁰.

Și pentru rezolvarea faimosului art. 5 (devenit ulterior art. 60), șeful delegației române, cere ca acesta să fie astfel formulat: "România acordă tuturor minorităților, de limbă, rasă și religie, care locuiesc înăuntrul noilor sale granițe, drepturi egale acelor pe care le au ceilalți cetățeni români”¹¹.

O altă obiecție majoră a lui Ion I.C.Brătianu la Conferința de pace se referă la clauzele economice înscrise în Tratat și anume la acea parte a art. 5 (art. 60) care era astfel redactat: "România aderă deasemenea la inserțiunea într-un tratat cu principalele Puteri Aliate sau Asociate a dispozițiilor pe care aceste Puteri le vor socoti necesare, spre a socoti libertatea tranzitului și un regim echitabil pentru negoțul celorlalte națiuni”¹².

Astfel era lezată suveranitatea de stat a României, pentru că țara noastră trebuia să semneze o convenție conform căreia timp de cinci ani se acorda liberul tranzit pentru toate mărfurile, mijloacele de transport și supușii Puterilor Aliate și Asociate, fără nici un fel de vamă, în condiții egale cu cele rezervate cetățenilor români, și aceasta, când situația economică a țării, după război, era foarte grea. Prin tratatul cu Austria, România trebuia să suporte și o parte importantă a datoriei fostei monarhii, sub pretextul sporului teritorial al țării noastre.

În ședința plenară a Conferinței de pace din 31 mai 1919, primul delegat român a protestat împotriva prevederilor care aduceau grave prejudicii suveranității și independenței naționale; adresându-se conducătorilor Conferinței, Brătianu îl întreabă de ce România care a respectat înțelegerile cu Aliații este tratată diferențiat; i s-a răspuns că acestea sunt condiții care se pun numai pentru moștenitorii Austro-Ungariei.

Atunci, conducătorul delegației noastre a replicat: "Bine, să se pună pentru toți moștenitorii Austro-Ungariei începând cu Italia care este o putere mare și atunci ne supunem și noi; dar nu admitem să se facă două tratamente și ca de azi înainte în Centrul Europei să fie state constituite cu o independență limitată, și state cu un regim special ... pentru că acestea nu va fi nici în folosul dezvoltării lor, nici în interesul întregii lumi europene”¹³.

În fața poziției ireconciliabile a marilor puteri, șeful delegației române, Ion I.C.Brătianu s-a hotărât să părăsească Conferința de Pace, desemnându-l pe Nicolae Mișu, ca prim delegat al României la Conferință. Înainte de a părăsi Capitala Franței, Ion I.C.Brătianu a depus Conferinței un documentat memoriu intitulat "România în fața Congresului de pace" - în care sunt prezentate raporturile dintre Aliați și România în vremea războiului și în timpul Conferinței de Pace.

Ion I.C.Brătianu a plecat din Paris în seara zilei de 2 iulie 1919; el a fost obligat să părăsească lucrările Conferinței, nu din cauza intransigenței

sale în cursul tratativelor, ci din cauza presiunilor exercitate de reprezentanții marilor puteri, care prin forță și-au impus punctele de vedere; în legătură cu aceasta, el i-a scris lui M. Pherekide: "Convingerea mea este că noi în nici un fel nu putem primi asemenea condiții. Am moștenit o țară independentă și chiar pentru a-i întinde granițele, nu-i putem jertfi neatărnarea"¹⁴.

Tratatul cu Austria a fost semnat la St.Germain, la 10 septembrie 1919, în absența delegațiilor României și Iugoslaviei; în ziua de 10 decembrie delegatul României la Conferință, generalul C. Coandă a semnat Tratatul de pace cu Austria, încheindu-se o pagină de luptă diplomatică, de eforturi susținute de România pentru a-și apăra independența și suveranitatea națională.

La înfăptuirea unirii într-un singur stat a tuturor provinciilor românești, o contribuție deosebită a avut și Ion I.C.Brătianu, personalitate de frunte a istoriei noastre naționale, care a susținut permanent independența și suveranitatea țării în relațiile cu celelalte state ale lumii, indiferent de puterea economică și militară a acestora.

NOTE

1. C. Stere, *Marele război și politica României*, București, 1918, p. 237 - scria că Ion I.C.Brătianu "a jucat un rol atât de hotărâtor în cataclismul care a distrus munca de veacuri a acestui popor, încât, desigur, multe generațiuni de istorici vor căuta răspunsul. Politicește și-a luat toată răspunderea și greu va trebui să-și ispășească păcatul. Patima politică nu-l va cruța și-i va întina numele. Dar istoria va fi datoare să cerceteze cauzele adânci care, implacabile, l-au dus la această fatalitate".
2. O. Goga, *Precursori*, București, 1989, p. 286 - "Nu cred că va fi pedepsit acum (Ion I.C.Brătianu), dar istoria va stigmatiza odată obrazul acestui om vinovat, meschin, dictator oriental, înconjurat de eunuci și de slugi păcătoase".
3. Situațiunea internațională a României - Expunere făcută în Adunarea Deputaților (16-17 decembrie 1919) de Ion I.C.Brătianu, București, 1919, p. 20.
4. V.V. Tilea, *Acțiunea diplomatică a României, Noiembrie 1919 - martie 1920*, Sibiu, 1925, p.15, în Ion Scurtu, *Ion I.C.Brătianu - Activitatea politică*, București, 1992, p. 53.
5. Situația internațională a României. Expunere ..., p. 21.
6. Ibidem, p. 22.
7. *Acțiunea politică și militară a României în 1919 - în lumina corespondenței diplomatice a lui Ion I.C.Brătianu* - de Gheorghe Brătianu, București, 1939, p. 82.

8. Situația internațională a României ..., p. 33.
9. Ibidem, p. 33.
10. Ibidem, p. 34.
11. Acțiunea politică și militară a României ..., p. 76.
12. Ibidem, p. 74.
13. Situația internațională a României ..., p. 35.
14. Ibidem, p. 81.

L'INTRANSIGEANCE DE ION I.C. BRĂTIANU A LA CONFÉRENCE DE PAIX DE PARIS

Résumé

Ion I.C. Brătianu - personnalité remarquable de notre histoire nationale a eu un rôle extrêmement important dans la réalisation de l'union en un seul **Etat** de toutes les provinces roumaines. **En** tant que chef de la délégation de la Roumanie à la Conférence de paix de Paris, Ion I.C. Brătianu a soutenu l'indépendance et la souveraineté du pays par rapport aux autres **Etats** du monde, sans tenir compte de leurs puissances économique et militaire.